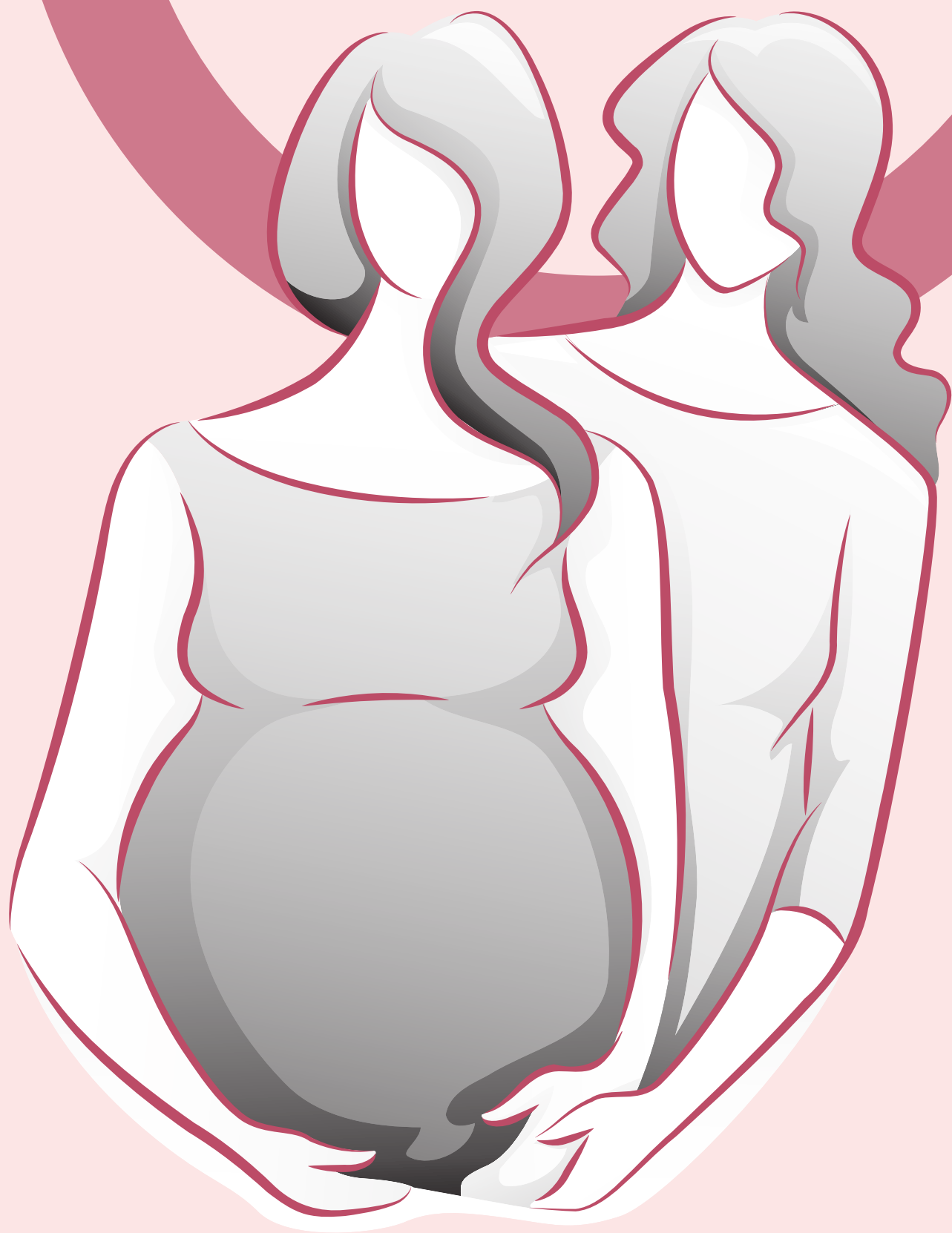




Ženské kruhy



**Супроводжуюча особа під час
пологів у Словаччині:
права та можливості**

жовтень 2022

Супроводжуюча особа під час пологів у Словаччині: права та можливості

Цей документ створено за фінансової підтримки OpenSociety Foundations у рамках проекту: "Meeting the essential SRH needs of communities affected by Ukraine Crisis in Slovak Republic".

Присутність супроводжуючої особи під час пологів є частиною якісного догляду за жінкою

Присутність супроводжуючої особи (осіб) під час пологів, за власним вибором жінки, явно позитивно впливає на перебіг пологів. Це збільшує шанси на вагінальні пологи, скорочує перший період пологів і є психологічною та емоційною підтримкою для жінки у важливій і складній життєвій ситуації, тим самим підвищуючи загальний рівень задоволеності жінки, яка народжує. Новонароджені діти жінок, які отримують безперервну підтримку під час пологів, з меншою ймовірністю матимуть низький бал за шкалою Апгар через п'ять хвилин після народження. Присутність супроводжуючої особи також може полегшити навантаження на медичний персонал і знизити ймовірність необхідності медичних втручань під час пологів, які потребують навичок медичного персоналу.¹

Всесвітня організація охорони здоров'я передбачає наявність супроводжуючої особи, або супроводжуючих осіб за вибором жінки серед умов для безпечного та позитивного перебігу пологів.² Міжнародна федерація гінекології та акушерства опублікувала заяву, в якій зазначено, що шанобливий догляд під час пологів вимагає: *«визнати право матері на безперервну підтримку під час пологів, поінформувати її про переваги такої підтримки та забезпечити, щоб вона отримувала таку підтримку від медичного персоналу та обслуговуючого персоналу за її вибором»*.³

Право на присутність супроводжуючої особи під час пологів

Право на присутність супроводжуючої особи під час пологів впливає з Конституції Словацької Республіки⁴ та міжнародних конвенцій, до яких приєдналася Словацька Республіка⁵. Це зачіпає право на приватне життя, сімейне життя, право на здоров'я та інші основні права людини. У вересні 2022 року у Словаччині ухвалили проект змін до закону про охорону здоров'я⁶. Цей закон регулює в національному законодавстві право породіллі на присутність протягом цілого процесу пологів супроводжуючої особи/осіб на її вибір. Закон набуде чинності 1 червня 2024 року. **Однак це не означає, що жінки вже не мають права на присутність супроводжуючої особи під час пологів.**

¹ World Health Organization (WHO): Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care. Geneva : World Health Organization, 2020. Доступно на: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1300034/retrieve> (останній візит 12. 10. 2022).

²World Health Organization (WHO) recommendations: intrapartum care for a positive childbirth experience. Geneva : World Health Organization, 2018. Доступно на: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550215> (останній візит 12. 10. 2022)..

³ The International Federation of Gynecology and Obstetrics (FIGO) Statement: Health System Strengthening and Respectful Care, 2021. Доступно на: www.figo.org/resources/figo-statements/health-system-strengthening-and-respectful-care (останній візит 12. 10. 2022).

⁴ Закон № 460/1992 Зб. Конституція Словацької Республіки зі змінами

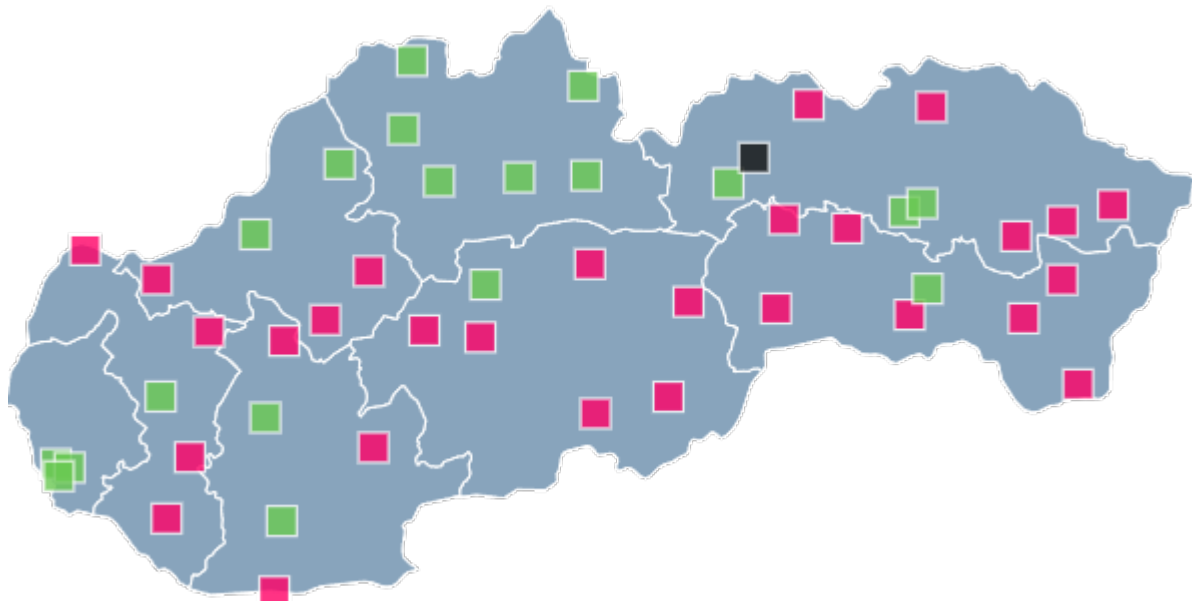
⁵ Наприклад: Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.; опублікована в Збірнику законів під № 62/1987 Coll.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966; опублікований у Збірнику законів під № 120/1976 Coll.).

⁶ Закон № 576/2004 Зб. про охорону здоров'я, послуги, пов'язані з наданням медичної допомоги та про внесення змін до деяких законів зі змінами.

В яких лікарнях Словаччини оплачується присутність супроводжуючої особи?

На відміну від багатьох європейських країн⁷, у Словаччині все ще зберігається проблематична практика стягнення оплати за присутність супроводжуючої особи під час пологів як за нестандартну послугу. Ми вважаємо таку практику дискримінаційною, особливо щодо жінок із малозабезпечених сімей. У цьому матеріалі подаємо огляд плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Словаччини. Розмір комісії актуальний станом на вересень 2022 року.

Протягом вересня 2022 року ми як організація “Ženské kruhy” проводили моніторинг плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів та супутніх послуг у лікарнях Словаччини. В основному ми отримували інформацію з веб-сайтів лікарень і з прайс-листів, які лікарні зобов’язані публікувати. Якщо не було можливості отримати інформацію про тарифи на веб-сайті, ми зв’язувалися з лікарнями по телефону. За винятком лікарні Dr. Vojtech Alexander у Кежмарку⁸, нам вдалося отримати інформацію з усіх закладів у Словаччині. Для наочності було вирішено розділити лікарні за окремими регіонами.



- Лікарні, де присутність супроводжуючої особи не є платною
- Лікарні, де присутність супроводжуючої особи є платною
- У лікарні в Кежмарку відмовилися надати інформацію

Photo 1: Можливість безкоштовного супроводу під час пологів у лікарні недоступна в деяких регіонах Словаччини

⁷ Наприклад, у сусідній Чехії у 2016 році Конституційний суд Чехії визнав неконституційним стягнення плати за присутність супроводжуючої особи.

⁸ Ми не змогли знайти на веб-сайті інформацію про оплату супроводжуючої особи в лікарні доктора Войтеха Александра в Кежмарку. З цієї причини ми намагалися зв’язатися з представниками лікарні по телефону, але вони відмовилися надати нам цю інформацію по телефону та попросили надіслати електронний лист. Лікарня не відповіла нам на електронний запит.

Моніторинг виявив, що деякі лікарні в прайс-листі вказують вартість послуг, які безпосередньо пов'язані з присутністю супроводжуючої особи під час пологів. Це, наприклад, різні гігієнічні засоби, антигенні чи ПЛР-тести на захворювання COVID-19 тощо. У наступному розділі в таблицях 1-8 ми перелічуємо такі додаткові збори, які нам вдалося дізнатися з прайс-листів лікарень протягом вересня 2022 року. У випадку, якщо лікарня збирає додаткові збори, але не вказує їх у прайс-листах в зв'язку з пологами, ця інформація не входить до нашого огляду.

Кілька лікарень додатково стягують оплату за тестування супроводжуючих на захворювання COVID-19. Рекомендації Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки, чинні з 4 травня 2022 року, регулюють тестування супроводжуючих осіб при вході до медичного закладу таким чином:

- (1) Вхід супроводжуючої особи до медичного закладу не залежить від вакцинації чи тестування.*
- (2) Вхід супроводжуючої особи до медичного закладу здійснюється за умови використання респіратора.*
- (3) У випадку окремих груп осіб, визначених наказом Управління охорони здоров'я Словацької Республіки, умова щодо використання респіратора не обов'язкова.*
- (4) У разі клінічних симптомів, PZS може перевірити супроводжуючу особу у вашому медичному закладі; Тести на антигени будуть організовані PZS у формі запиту до Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки у звичайний спосіб.⁹*

З наведеного випливає, що вхід супроводжуючих осіб до медичного закладу не повинен обумовлюватися тестуванням.

Розмір оплати за супроводжуючу особу під час пологів у лікарнях в Словаччині за регіонами

Примітка: у таблицях з 1 по 8 наведені суми оплати за присутність супроводжуючої особи під час пологів та суми додаткових зборів у лікарнях Словаччини. У таблицях лікарні згруповані за регіонами, а регіони – за алфавітом (словацьким). Дійсність знайденої інформації стосується вересня 2022 року. Окремі лікарні можуть змінювати розмір зборів з часом або запроваджувати нові збори. Тому наведена нижче інформація є орієнтовною, і ми рекомендуємо перевірити її достовірність у конкретній лікарні перед пологами. Якщо вам потрібна допомога в пошуку цієї інформації в конкретній лікарні, на певну дату, ви можете зв'язатися з громадською організацією «Ženské kruhy» за електронною адресою: ukrainewoman.sk@gmail.com

⁹ Рекомендації Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки № Z033651-2022, Братислава, 3 травня 2022 р. Доступно на: <https://www.health.gov.sk/Zdroje/?Sources/Covid-19/Dokumenty/Usmernenia-covid/MU-testovanie-04052022.pdf> (останній візит 12. 10. 2022).

Лікарні Banskobystrický kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Všeobecná nemocnica s poliklinikou Lučenec n.o.	36	
Nemocnica AGEL Zvolen a.s.	50	
Všeobecná nemocnica v Žiari nad Hronom	20	
Všeobecná nemocnica Rimavská Sobota	25	
Nemocnica s poliklinikou Brezno, n.o.	30	
Fakultná nemocnica s poliklinikou F. D. Roosevelta Banská Bystrica	0	
Nemocnica s poliklinikou, n.o. Revúca	25	2

Таблиця 1: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Банскобистрицького краю

Лікарні Bratislavský kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Nemocnica akademika Ladislava Déřera UNB	0	
Nemocnica Ružinov UNB	0	
Gynekologicko-přodnřicka nemocnica Koch	0	1400
Nemocnica sv. Cyrila a Metoda UNB	0	

Таблиця 2: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Братиславського краю

Лікарні Kořický kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Nemocnica AGEL Kořice-Šaca	36	
Nemocnica AGEL Krompachy s.r.o.	30	
Nemocnica s poliklinikou sv. Barbory Rožňava, a.s.	25	
Univerzitná nemocnica L. Pasteura Kořice	0	20
Nemocnica s poliklinikou Trebišov, a.sk	25	
Nemocnica s poliklinikou Šteřana Kukuru Michalovce, a.s.	25	
Nemocnica s poliklinikou Spišská Nová Ves, a. s.	25	
Nemocnica s poliklinikou n.o. Kráľovský Chlmec	20	

Таблиця 3: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Кошицького краю

Лікарні Nitriansky kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Nemocnica AGEL Komárno s.r.o.	30	
Nemocnica AGEL Levice s.r.o.	50	
Fakultná nemocnica Nitra	0	20
Svet zdravia Nemocnica Topoľčany, a.s.	16.8	
Fakultná nemocnica s poliklinikou Nové Zámky	0	

Таблиця 4: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Нітранського краю

Лікарні Prešovský kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Vranovská nemocnica, a.s.	25	
Nemocnica Poprad, a.s.	0	
Nemocnica A. Leňa Humenné, a.s.	25	
NsP sv. Jakuba, n.o., Bardejov	30	
Ľubovnianska nemocnica, n.o.	20	
Nemocnica Snina, s.r.o.	20	
Nemocnica Dr. Vojtecha Alexandra v Kežmarku n. o.	N/A	
Fakultná nemocnica s poliklinikou J. A. Reimana Prešov 1. GPO	0	
Fakultná nemocnica s poliklinikou J. A. Reimana Prešov 2. GPO	0	

Таблиця 5: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Пряшівського краю

Лікарні Trenčiansky kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Fakultná nemocnica Trenčín	0	5
Nemocnica s poliklinikou Považská Bystrica	0	
Nemocnica s poliklinikou Prievidza so sídlom v Bojniciach	20	
Nemocnica na okraji mesta, n.o. (Partizánske)	15	
Nemocnica s poliklinikou Myjava	20	

Таблиця 6: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Тренчинського краю

Лікарні Trnavský kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Nemocnica Alexandra Wintera, n. o. (Piešťany)	20	
Fakultná nemocnica Trnava	0	
Nemocnica s poliklinikou Sv. Lukáša Galanta, a.s.	26.2	
Nemocnica s poliklinikou Dunajská Streda, a.s.	25	
Fakultná nemocnica AGEL Skalica a.s.	44	

Таблиця 7: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Трнавського краю

Лікарні Žilinský kraj	Сума за супроводжуючу особу під час пологів у євро	Додаткові витрати в євро
Univerzitná nemocnica Martin	0	
Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok – FN	0	
Dolnooravská nemocnica s poliklinikou MUDr. L. N. Jégého Dolný Kubín	0	
Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina	0	15/25
Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca	0	
Hornooravská nemocnica s poliklinikou Trstená	0	
Liptovská nemocnica s poliklinikou MUDr. Ivana Stodolu Liptovský Mikuláš	0	

Таблиця 8: Розмір плати за присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Жилінського краю

Яким чином порушується право на присутність супроводжуючої особи під час пологів у лікарнях Словаччини

За одинадцять років свого існування організація “Ženské kruhy” стикалися з кількома способами, якими лікарні в Словаччині перешкоджають праву породіллі на присутність супроводжуючої особи під час пологів. У цьому розділі ми зосередимося на найпоширеніших обмеженнях, з якими стикаються жінки в лікарнях у Словаччині:

- 1. Лікарняні обмеження щодо того, хто може бути супроводжуючою особою**
- 2. Неможливість присутності супроводжуючої особи протягом цілого процесу пологів**
- 3. Непридатне облаштування простору**
- 4. Народження шляхом кесаревого розтину**
- 5. Оплата за присутність супроводжуючої особи**
- 6. Епідеміологічна ситуація**
- 7. Позитивний тест на захворювання COVID-19**

Ці випадки не є законними підставами для обмеження присутності супроводжуючої особи. Вони служать для ілюстрації відсутності підтримки та перешкод, з якими ви можете зіткнутися під час пологів у лікарнях Словаччини. Ситуація може відрізнятись в окремих лікарнях. Рекомендуємо заздалегідь дізнатися про дану інформацію в закладі, який ви плануєте вибрати для пологів. У вступній частині цього документа ви знайдете професійні та правові аргументи, чому обмеження присутності супроводжуючої особи є шкідливими та незаконними.

1. Лікарняні обмеження щодо того, хто може бути супроводжуючою особою

У деяких лікарнях ви можете виявити, що медичний персонал довільно визначає, хто може або не може супроводжувати вас під час пологів. Це, наприклад, заборона на присутність доул або визначення, що супроводжуюча особа може бути лише партнером породіллі або батьком дитини. Під час пандемії COVID-19 деякі жінки зіткнулися з вимогою того, що особа, яка супроводжує дитину під час пологів, повинна проживати в одній родині з жінкою, яка народжує.

2. Неможливість присутності супроводжуючої особи протягом цілого процесу пологів

Досить часто жінки звертаються до нас із досвідом того, що хоча лікарня зовні декларує підтримку присутності супроводжуючої особи під час пологів, на практиці допускає цю можливість лише на більш пізніх стадіях пологів. Існує також поширене обмеження, що супроводжуюча особа не може бути присутня під час оглядів, незважаючи на бажання жінки. Іншими словами, жінкам забороняється постійно перебувати з супроводжуючими протягом цілого процесу пологів з моменту прибуття в лікарню. Тут важливо підкреслити, що ви маєте право на присутність супроводжуючої особи під час цілого процесу пологів, а за бажанням і під час огляду.

3. Непридатне облаштування простору

У Словаччині у більшості лікарень все ще поширена практика, коли перша, так звана початкова фаза пологів, відбувається в іншій кімнаті, аніж фактичне народжування. Таку кімнату в просторіччі називають «кімната зітхання», і не виняток, що в ній одночасно перебувають кілька породіль. Причина виключення присутності супроводжуючої особи на початковому етапі пологів вказується в таких випадках для захисту приватного життя інших жінок. Ця причина має своє виправдання, але лікарні також зобов'язані створити такі умови для надання медичної допомоги під час пологів, які будуть задовільними. Головною причиною відтермінування набрання чинності поправками до Закону про охорону здоров'я також називали непридатні просторові умови деяких лікарень.

У національному законодавстві регулюється право породіллі на присутність супроводжуючої особи/осіб під час цілого процесу пологів. Закон набуде чинності 1 червня 2024 року. До цієї дати лікарні мають провести необхідні структурні чи організаційні зміни, які дозволять присутність супроводжуючої особи під час цілого процесу пологів, а також, щоб було збережено право на приватність інших породіль.

4. Народження шляхом кесаревого розтину

Підтримка присутності супроводжуючої особи під час кесаревого розтину все ще є винятком у лікарнях Словаччини. Пологи шляхом кесаревого розтину не є законною причиною для обмеження присутності супроводжуючої особи. У Словаччині вже є перші лікарні, які створюють умови для присутності супроводжуючої особи навіть під час кесаревого розтину. Проте у більшості лікарень присутність супроводжуючої особи під час кесаревого розтину допускається лише за наполяганням породіллі.

5. Оплата за присутність супроводжуючої особи

Оплаті за присутність супроводжуючої особи в цьому інформаційному матеріалі присвячено окремий розділ. На цьому місці лише повторимо, що ми вважаємо стягнення оплати за присутність супроводжуючої особи формою дискримінації. Крім того, багато лікарень вимагають передоплату після прибуття на прийом. На практиці це означає, що поки супроводжуюча особа йде до каси, яка може бути розташована не в пологовому відділенні, а в іншій частині лікарні, породілля залишається сама.

6. Епідеміологічна ситуація

Пандемія захворюванням COVID-19 принесла масові порушення та обмеження також у сфері прав народження. Обмеження присутності супроводжуючих осіб під час пологів, посилюючись на несприятливу епідеміологічну ситуацію, було одним із найчастіших зафіксованих нами втручань у права жінок¹⁰. 21 травня 2021 року Міністерство охорони здоров'я Словацької Республіки видало рекомендації щодо відвідування пацієнтів, у яких зазначено, що незалежно від епідеміологічної ситуації **«пацієнт має право на присутність супроводжуючого під час пологів та післяпологового догляду»**¹¹. На практиці це означає, що несприятлива епідеміологічна ситуація не повинна бути причиною для обмеження присутності супроводжуючої особи під час пологів. Згідно з інструкціями Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки, чинними з 05.04.2022, вхід супроводжуючих осіб до медичного закладу не повинен залежати навіть від тестування¹².

7. Позитивний тест на захворювання COVID-19 у породіллі

У своїх рекомендаціях Всесвітня організація охорони здоров'я наголошує, що всім вагітним жінкам, включно з жінками, у яких є підозра або підтверджений COVID-19, слід підтримувати у можливості народжувати із супроводжуючою особою за їх

¹⁰ Debrecéniová, J. – Kotříková Rašmanová, M. – Marošiová, L.: ПОЛОГИ – ПРАВА – ПАНДЕМИЯ: Моніторинговий звіт щодо порушень прав людини під час надання допомоги в пологах під час пандемії COVID-19 у закладах охорони здоров'я Словаччини. Братислава: Громадянин, демократія та відповідальність, Ženske kruhy, 2021. Доступно на: https://zenskekruhy.sk/wpcontent/uploads/2021/04/POROD_PRAVA_PANDEMIA.pdf (останній візит 12. 10. 2022).

¹¹ Інструкції Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки щодо візитів до госпіталізованих пацієнтів в установах охорони здоров'я під час пандемії COVID-19, версія 2.7, видана Департаментом охорони здоров'я МОЗ СР 25.05.2021 р. Доступно на: <https://www.health.gov.sk/Zdroje?Sources/Covid-19/Dokumenty/COVID19NemocniceNavstevy.pdf> (останній візит 12. 10. 2022).

¹² Рекомендації Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки № Z033651-2022, Братислава, 3 травня 2022 р. Доступно на: <https://www.health.gov.sk/Zdroje?Sources/Covid-19/Dokumenty/Usmernenia-covid/MU-testovanie-04052022.pdf> (останній візит 12. 10. 2022).

вибором. На практиці ми зіткнулися в Словаччині з тим, що породіллі, у якої був позитивний тест на захворювання COVID-19, не допускалися до пологів із супроводом.

Заключне слово

Метою цього матеріалу був короткий огляд ситуації щодо можливості пологів із супроводом у лікарнях Словаччини. Той факт, що більшість лікарень все ще стягує оплату за присутність супроводжуючої особи, є результатом системи, в якій присутність супроводжуючої особи під час пологів у Словаччині все ще сприймається як надстандартна послуга, а не як частина якісного догляду. І це при тому, що можливість мати під час пологів поруч близьку людину помітно позитивно впливає на перебіг пологів, це закріплено в Хартії прав пацієнтів¹⁴, і цей варіант рекомендований Всесвітньою організацією охорони здоров'я¹⁵ та Міжнародною федерацією гінекології та акушерства.¹⁶ Важливість присутності супроводжуючої особи під час пологів також підкреслюється професійними процедурами Міністерства охорони здоров'я Словаччини щодо акушерства¹⁷. Створення сприятливого та доброзичливого середовища для породіль має бути частиною будь-якої системи охорони здоров'я, яка надає високоякісну допомогу. Важливою складовою такої системи є також можливість безперебійного супроводу особою, яку жінка обирає сама. У середовищі, де цього не відбувається, жінки та діти розплачуються своїм здоров'ям.

Громадська організація “*Ženské kruhy*” була створена як громадська ініціатива у 2011 році з метою зміни сучасного стану надання допомоги жінкам під час вагітності, пологів та післяпологового періоду. Організація насамперед намагається поширювати інформацію про дбайливе ставлення до здоров'я та права жінок під час пологів. З цією метою здійснює громадську, освітню, а також дослідницьку діяльність.



Звіт підготували: Зузана Кришкова
Мирослава Рашманова
Переклад: Людмила Ковальчук
Корекція мови: Марина Федько

© *Ženské kruhy*, 19. 10. 2022